

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра педагогіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного факультету

д.філ.н., проф. В.Д. Шинкарук

«7» червня 2019 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № 16 від 4 червня 2019р.

Завідувач

кафедри

 Р.В. Сопівник

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ВІКОВА І ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Галузь знань 01 Освіта

Спеціальність 015 галузі Професійна освіта (015.18 Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства)

Факультет (ННІ) Гуманітарно-педагогічний

Розробники: професор кафедри педагогіки, д. пед. н. Кручек В.А.

КИЇВ – 2019

1. Опис навчальної дисципліни «Вікова і педагогічна психологія»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній рівень		
Галузь знань	01 «Освіта»	
Напрямок підготовки		
Спеціальність	015 Професійна освіта (015.18 Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства)	
Освітній рівень	Бакалавр	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова (вибіркова)	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	-	
Форма контролю	іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	
Семестр	4	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	60 год.	
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	2 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є ознайомлення студентів з особливостями, закономірностями розвитку психіки людини у різні вікові періоди та навчити враховувати їх у практиці роботи з клієнтами, розкрити механізми розвитку особистості під дією цілеспрямованих педагогічних впливів.

Завдання курсу полягає у сприянні глибокому розумінню тих чи інших особливостей особистості, причин їх формування та шляхів профілактики і корекції.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності психічного розвитку людини на різних етапах її онтогенезу, психологічні закономірності навчання й виховання особистості.

Міждисциплінарні зв'язки: психологія, вступ до спеціальності, основи соціалізації особистості, патопсихологія, соціальна психологія, педагогіка, психолого-педагогічна терапія.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

психологічні особливості різних вікових періодів; особливості перебігу вікових психологічних криз; суть психологічних новоутворень кожного вікового етапу; особливості соціальної ситуації розвитку особистості у різні вікові періоди; психологію навчання, учіння, виховання;

Уміти:

розпізнавати специфічні вікові новоутворення та особливості особистості; аналізувати причини виникнення тих чи інших психологічних особливостей особистості, прогнозувати її поведінку; застосовувати методики діагностики різних психологічних особливостей особистості відповідно до її віку; добирати та застосовувати психолого-педагогічні методи корекції психологічних утворень особистості.

Компетентностями, якими повинен володіти здобувач після вивчення дисципліни є:

- уміння працювати у колективі та команді;
- здатність налагоджувати контакт у спілкуванні зі студентами, батьками (особами, які їх замінюють), колегами.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Вікова і педагогічна психологія» складена відповідно до освітньої програми підготовки бакалаврів спеціальності «Професійна освіта».

3. Програма та структура навчальної дисципліни повного терміну денної форми навчання:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	пр	ла б	ін д	ср.		л	пр	лаб.	ін д	ср.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Змістовий модуль 1. Вікова психологія</i>												
Тема 1. Вступ до вікової психології	5	1	1			3						
Тема 2. Теоретичні основи вікової психології	5	1	1			3						
Тема 3. Психологія новонародженого та немовляти	7	2	2			3						
Тема 4. Психологія дітей раннього віку	7	2	2			3						
Тема 5. Психологія дітей дошкільного віку	7	2	2			3						
Тема 6. Психологія дітей молодшого шкільного віку	7	2	2			3						
Тема 7. Психологія підлітків	7	2	2			3						
Тема 8. Психологія юності	7	2	2			3						
Тема 9. Психологія дорослості	7	2	2			3						
Тема 10. Психологія старості	7	2	2			3						
Разом за змістовим модулем 1	66	18	18			30						

Змістовий модуль 2. Педагогічна психологія

Тема 1. Вступ до педагогічної психології	6	1	1			4						
Тема 2. Теоретичні основи педагогічної психології	6	1	1			4						
Тема 3. Психологія учіння	7	2	2			3						
Тема 4. Психологія навчання	7	2	2			3						
Тема 5. Психологія виховання	8	2	2			4						
Тема 6. Педагогічне управління психічним та особистісним розвитком учня	8	2	2			4						
Тема 7. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя	6	1	1			4						
Тема 8. Педагогічна психологія аномальних та екстремальних випадків	6	1	1			4						
Разом за змістовим модулем 2	54	12	12			30						
Усього годин	120	30	30			60						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено робочим навчальним планом	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методи дослідження вікових особливостей особистості	1
2	Історія розвитку вікової психології	1
3	Методи дослідження психологічних особливостей новонароджених та немовлят	2
4	Методи дослідження психологічних особливостей дітей раннього віку	2
5	Методи психологічних особливостей дошкільників	2
6	Методи дослідження психологічних особливостей молодших школярів	2
7	Методи дослідження психологічних особливостей підлітків	2
8	Методи дослідження психологічних особливостей юнаків	2
9	Методи дослідження психологічних особливостей дорослих людей	1
10	Методи дослідження психологічних особливостей людей похилого віку	1
11	Методи дослідження психологічних особливостей учіння, навчання, виховання	1
12	Історія розвитку педагогічної психології	1

13	Аналіз актуальних питань психології учіння	2
14	Аналіз актуальних питань психології навчання	2
15	Аналіз актуальних питань психології виховання	2
16	Аналіз актуальних питань психології педагогічного управління психічним та особистісним розвитком учня	2
17	Аналіз актуальних питань психології педагогічної діяльності та особистості вчителя	1
18	Аналіз актуальних питань педагогічної психології аномальних та екстремальних випадків	1
	Всього	30

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено робочим навчальним планом	

7. Контрольні питання, зразки тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Контрольні питання

1. Предмет вікової психології, її завдання та значення.
2. Методи вікової психології.
3. Основні теорії вікової психології.
4. Суперечності психічного розвитку.
5. Детермінанти (чинники) психічного розвитку.
6. Загальні закономірності психічного розвитку особистості.
7. Соціальна ситуація розвитку і провідна діяльність немовляти.
8. Новоутворення періоду немовляти.
9. Криза першого року життя.
10. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві та провідна діяльність.
11. Новоутворення в ранньому дитинстві.
12. Криза трьох років.

13. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність у дошкільному віці.
14. Новоутворення дошкільного віку.
15. Готовність дошкільника до навчання в школі.
16. Криза шести-семи років.
17. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність молодшого школяра.
18. Новоутворення молодшого шкільного віку.
19. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність підлітка.
20. Психологічні новоутворення підліткового віку.
21. Криза підліткового віку.
22. Соціальна ситуація розвитку в ранній юності.
23. Новоутворення раннього юнацького віку.
24. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до самостійного життя.
25. Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності.
26. Періодизація психічного розвитку дорослої людини.
27. Загальна характеристика зрілого дорослого віку.
28. Криза середини життя.
29. Загальна характеристика старості.
30. Особливості життєдіяльності і спонукальної сфери людини у старості.
31. Сутність, предмет та значення педагогічної психології.
32. Методи педагогічної психології.
33. Структура і функції педагогічної психології.
34. Основні концепції психічного й особистісного розвитку в освітньому процесі.
35. Роль навчання і виховання у психічному й особистісному розвитку дитини.
36. Освіта як об'єкт педагогічної психології.
37. Психологічні особливості учіння.
38. Види учіння та структура учбової діяльності учнів.
39. Індивідуальність і професійна деформація педагога.
40. Адаптація вчителя до умов професійної діяльності.
41. Психологія особистості вчителя.
42. Психологічна структура педагогічної діяльності.
43. Загальна психологічна характеристика педагогічної діяльності.
44. Педагогічна психологія аномальних випадків (патологія батьків і її вплив на розвиток дітей, затримка інтелектуального розвитку, розлади у дитячому і підлітковому віці).

45. Вміння самотійно вчитися.
46. Низька результативність в учінні, її причини та запобігання.
47. Психологічні основи оптимізації навчання.
48. Психологія навчання невстигаючих дітей.
49. Психологічна характеристика факторів ефективності навчання.
50. Вікові аспекти навчання.
51. Розвивальне навчання за системою В. Давидова – Д. Ельконіна.
52. Навчання на основі теорії Л. Занкова.
53. Теорія поетапного формування розумових дій.
54. Психологія розвивального навчання.
55. Вихователь як суб'єкт виховної діяльності.
56. Критерії вихованості і психологія виховного впливу.
57. Психологічні механізми виховання.
58. Завдання виховання особистості.
59. Психологічні засади індивідуалізації і диференціації навчання.
60. Педагогічна психологія екстремальних випадків (дитина в екстремальній ситуації; насильство та інші ситуації, пов'язані із загрозою життю дитини; насильство над дітьми і його види; суїциди серед дітей і підлітків; переживання синдрому втрати).

Завдання для самотійної роботи для студентів заочної форми навчання

1. Психологія новонародженого та немовляти.
2. Психологія дітей раннього віку.
3. Психологія дітей дошкільного віку.
4. Психологія дітей молодшого шкільного віку.
5. Психологія підлітків.
6. Психологія ранньої юності.
7. Психологія дорослості.
8. Психологія старості.
9. Методи психодіагностичної та розвивальної роботи з немовлятами.
10. Методи психодіагностичної та розвивальної роботи з дітьми раннього віку.
11. Методи психодіагностичної та розвивальної роботи з дошкільниками.
12. Методи психодіагностичної та психокорекційної роботи з молодшими школярами

13. Методи психодіагностичної та психокорекційної роботи з підлітками.
14. Методи психодіагностичної та психокорекційної роботи з старшокласниками.
15. Методи психодіагностичної та психокорекційної роботи з дорослими.
16. Методи психодіагностичної та психокорекційної роботи з людьми похилого віку.
17. Психологія учіння.
18. Психологія навчання.
19. Психологія виховання.
20. Педагогічне управління психічним та особистісним розвитком учня.
21. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя.
22. Педагогічна психологія аномальних та екстремальних випадків.
23. Шляхи попередження шкільної неуспішності учнів.
24. Психологічний аналіз уроку.
25. Основні принципи спілкування у виховному процесі.
26. Стратегія сприяння розвитку дорослості у підлітків.
27. Фактори авторитету вчителя в учнівському колективі.
28. Виховна робота вчителя щодо попередження вживання школярами психотропних речовин.

Зразок тестів

1. Встановіть відповідність між віковим періодом та особливостями формування Я-концепції немовляти:

1. 1-2 місяці	А. Немає межі між собою та світом;
2. 3-8 місяців	Б. З'являється усвідомлення свого тіла.
3. з 6 місяців	В. Формування зовнішнього Я-образу (впізнання себе у дзеркалі, на світлинці).
4. з 8 місяців	Г. Наслідування дорослих та вивчення норм поведінки.

2. Вставте пропущене слово у реченні:

Успішний розвиток особистості, ефективність навчання дитини у школі залежить від її інтелектуальної, особистісної, соціально-психологічної та ... готовності до навчання у школі.	<i>(у бланку відповідей подати одним словом)</i>
---	--

3. Вставте пропущене слово у реченні:

Негативні передумови та умови розвитку підлітка спричиняють відхилення у становленні його особистості, зокрема у виникненні ... характеру, які дуже поширені у цьому віці.	<i>(у бланку відповідей подати одним словом)</i>
--	--

4. Вставте пропущені слова у реченні:

Важливою особливістю мотивації спілкування у підлітковому та юнацькому віці є тенденція до пошуку близьких дружніх зв'язків, що базуються на глибокій емоційній прив'язаності та спільності інтересів. І. С. Кон називає її потребою в, яка, можливо, є найважливішою потребою ранньої юності.	<i>(у бланку відповідей подати одним терміном)</i>
---	--

5. Встановіть відповідність між особливостями пізнавальних процесів у старості та причинами, що їх зумовлюють:

1. Сенильна деменція	А. Спочатку людина забуває дрібниці, а далі перестає пам'ятати місця, де бувала, імена, події, які тільки що відбулись. Ослаблення пам'яті супроводжується втратою необхідних навичок.
2. Хвороба Альцгеймера	Б. Неадекватність мислення, обмежена здатність до розуміння абстракції, слабка фантазія, уповільнене мислення, байдужість до того, що відбувається навколо, виникають проблеми з пам'яттю.

6. Розведіть характеристики педагогічної допомоги учням, які відстають у навчанні, за вказаними групами:

А. Опосередкована допомога	1. Має локальний характер, її зміст відповідає характеру відставання. 2. Введення факультативних занять. 3. Створення корекційних класів для дітей зі слабким здоров'ям. 4. Створення у класі атмосфери довіри, уваги до особистості учня. 5. Нейтралізація негативного впливу сімейних обставин на ставлення учнів до учіння.
Б. Безпосередня допомога	

7. Узагальнена особистісна характеристика здатності вчителя до спілкування, носить назву:

1. Педагогічна рефлексія;
2. Педагогічна спрямованість;
3. Педагогічний такт;
4. Педагогічне цілетворення.

8. Розведіть причини відставання в учінні дітей за вказаними групами:

А. Психологопедагогічні	1. Незнання і нерозуміння учнів вчителем.
Б. Нейрофізіологічні	2. Порушення слуху, мови, зору. 3. Відсутність батьківської любові та турботи про дітей. 4. Недостатній розвиток емоційно-вольової сфери учнів.

5.	Недостатня сформованість способів навчальнопізнавальної діяльності.
6.	Функціональна слабкість вищої нервової діяльності.
7.	Дисфункції мозку.

9. Процес зміни психічних функцій та особистості в цілому під впливом взаємодії з іншими людьми, при оволодінні провідною діяльністю, у процесі пізнання світу і самопізнання, самоактивності, самотрансцендентації, носить назву:

1. Виховання;
2. Навчання;
3. Розвиток; 4. Дозрівання.

10. Розлад у навчанні, за якого дитині важко оволодіти навичкою читання на фоні нормальних показників розумового розвитку, носить назву:
(у бланку відповідей подати терміном)

8. Методи навчання

1. Словесні:

- лекція (усний виклад великого за обсягом та логічною побудовою навчального матеріалу, займає основну частину часу відповідних занять),
- пояснення (основних термінів, феноменів, причинно-наслідкових зв'язків під час практичних занять),
- розповідь (опис практичних випадків, що ілюструють пояснювані явища та феномени),
- бесіда (репродуктивна – на початку кожного практичного заняття, катехізисна – у кінці лекційних та практичних занять, евристична – на початку лекційних та практичних занять),
- робота з підручниками, навчальними посібниками, науковими статтями (аналіз теоретичного матеріалу під час виконання завдань самостійної роботи з подальшим формулюванням висновків, побудовою таблиць та схем).

2. Наочні:

- ілюстрування (тексти-описи відхилень у психічній діяльності та поведінці людини, опис та стимульний матеріал психодіагностичних методик під час практичних занять),
- демонстрування (показ особливостей застосування психодіагностичних методик під час практичних занять),
- самостійне спостереження (апеляція до життєвого досвіду студентів, що стосується матеріалу лекційних та практичних занять).

3. Практичні:

- вправи (розв'язування задач на застосування набутих знань, тренування у застосуванні практичних методик, виконання творчих завдань, що наближаються до реальних професійних ситуацій під час практичних занять),
- контрольні роботи (виконання завдань, що перевіряють розуміння навчального матеріалу).

9. Форми контролю

1. У межах модуля:

- бліц-опитування знання теоретичного матеріалу,
- перевірка правильності виконання завдань на практичних заняттях,
- перевірка наявності та правильності виконання письмових завдань самостійної роботи,
- контрольна робота (тест із 30 завдань, що перевіряє знання, розуміння теоретичного матеріалу).

2. Підсумкова атестація:

- письмове опитування (тест).

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 20.02.2015 р. протокол № 6 табл. 1.

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82 - 89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 - 81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 – 73
	E	ДОСТАТНЬО – Виконання задовольняє мінімальні критерії	60 - 63

Незадовільно	FX	Н Е З А Д О В І Л Ь Н О – потрібно попрацювати перед тим, як отримати алік (позитивну оцінку)	35 - 59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО Необхідна серйозна подальша робота	01 - 34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис.}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат.}}$ **11.**

11. Методичне забезпечення

НМК з дисципліни

12. Рекомендована література

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / [О. В.Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.] — К.: Просвіта, 2001.— 416 с.
2. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. – К.: Каравела, 2009. – 448 с.
3. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: навч. посіб. / Таїсія Миколаївна Лисянська. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Каравела, 2012. – 264 с.
4. Мартинюк І. А. Психологічна допомога людям похилого віку або практикум з геронтопсихології / Ірина Анатоліївна Мартинюк // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 1. – С. 32–38; № 2. – С. 15–18.
5. Практикум по возрастной психологии: учеб.пособ. / Под ред. Л. А. Головей, Е. Ф. Рыбалко. – СПб.: Речь, 2010. – 694 с.
6. Психология человека от рождения до смерти / Под ред. А. А. Реана. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с. – (Серия,, ”).
7. Развитие личности ребенка / Н. Ньюкомб. – [8-е изд.] – СПб.: Питер, 2003. – 640 с. – (Серия,,Мастера психологии”).
8. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
9. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. / Мирослав Васильович Савчин. – К.: Академвидав, 2007. – 422 с.
10. Малкина-Пых И. Г. Возрастные кризисы взрослости/И. Г.Малкина-Пых. – М.: Эксмо, 2005. – 416 с. – (Справочник практического психолога).

13. Інформаційні ресурси

1. www.nubip.edu.ua
2. <http://padabum.com>
3. <http://www.koob.ru>
4. <http://www.many-books.org>
5. <http://meduniver.com>
6. <http://mirknig.com>
7. <http://www.booksmed.com>
8. <http://razym.ru>
9. <http://www.zipsites.ru>
10. <http://bookday.net>
11. <http://www.twirpx.com>
12. <http://www.medliter.ru>